

[geb. 12 Febr. 1809; overl. 19 April 1882.]

Daar is aan den wetenschappelijken hemel wederom een ster uitgedoofd, helaas een van de allereerste grootte. Maar die ster heeft het aanzijn geschonken aan talrijke kleinere sterren, die thans nog haar weldadig licht over de menschheid blijven verspreiden. En zeker zal het licht nog lang nawerken, al heeft thans ook de bron opgehouden te bestaan.

Prof. Weismann, die zoovele bouwstoffen verzamelde tot instandhouding en uitbreiding der zoogenaamde theorie van Darwin, heeft onlangs eene door hem gehouden redevoering uitgegeven, waarin de dood voor de »soort'' (plant- of dier-) »nur als eine Zweckmässigkeit-Einrichtung'' beschouwd wordt. En nagenoeg gelijktijdig kwam het treurig bericht tot ons van Darwin's dood. Daar ligt iets zeer weemoedigs in die consequentie. Darwin zelf, het slachtoffer van zijn door Weismann uitgebreide theorie!

Charles Robert Darwin was de kleinzoon van den natuurphilosoof en dichter Erasmus Darwin, en van moederszijde van Josiah Wedgwood. Ook Darwin's vader, Robert Waring, was evenals Erasmus, doctor in de medicijnen, terwijl zijn zoon Francis zich mede op natuurhistorisch gebied beweegt.

Charles ging in 1825 naar de Edinburgh University, waar hij slechts twee jaren bleef, om naar Christ's College Cambridge te vertrekken, alwaar hij in 1831 den akademischen graad verwierf. Kort na zijn promotie, zooals wij zouden zeggen, ondernam hij de bekende reis om de wereld met H. M. S. »Beagle'', waarmede hij, rijk in ondervinding, in 1836 terugkeerde. Hij huwde daarna in '39 en woonde gedurende de laatste veertig jaren te Down in het Graafschap Kent.

Niemand zal van mijne hand en te dezer plaatse een grondige uiteenzetting en bespreking verwachten van de zoowel kwalitatief als quantitatief omvangrijke werken van Darwin. Hier slechts een enkele blik op zijn aantrekkelijke persoon en zijn ingrijpenden invloed.

In de inleiding van zijn »Origin of Species'' zegt Darwin, hoe juist zijn reis met de »Beagle'' de oorzaak van dat boek is geworden. »When on board H. M. S. Beagle, as naturalist, I was much struck with certain facts in the distribution of the organic beings inhabiting South America, and the geological relations of the present to the past inhabitants of that continent. These facts, as will be seen in the latter chapters of this volume, seemed to throw some light on the origin of species -- that mystery of mysteries, as it has been called by one of our greatest philosophers. On my return home, it occurred to me, in 1837, that something might perhaps be made out on this question by patiently accumulating and reflecting on all sorts of facts which could possibly have any bearing on it. After five year's work I allowed myself to speculate on the subject and drew up some short notes; these I enlarged in 1844 into a sketch of the conclusions, which then seemed to me probable: from that period to the present day I have steadily pursued the same object.''

En hij voegt er ten slotte nog bij: »I hope that I may be excused for entering on these personal details, as I give them to show that I have not been hasty in coming to a decision.»

En ook ik hoop voor dit lange citaat te worden verontschuldigd, omdat in die woorden Darwin's echt nederig karakter en zijn eigenaardige wijs van werken doorstralen. Welk een les voor alle wetenschappelijke onderzoekers steekt er in die woorden! Een praktischen wenk ontvangen wij nog door de in het Athenaeum (April 29, '82) opgeteekende bijzonderheid: »He was thoroughly systematic in his work, and in preparing his books had a special set of shelves for each standing near or on his writing table, a shelf being devoted to the material which was destined to form each chapter.» Van daar de mogelijkheid om het ontzettende bouw materiaal te beheerschen. Darwin had in hooge mate wat men noemt de »flair.» Hij was voortdurend bezig met waarnemen en scheen steeds juist te tasten, doorzag steeds de ware wijze waarop proeven zouden moeten worden genomen. Van daar het feit dat hetgeen hij heeft voortgebracht zoo omvangrijk is, al waren het ook dikwijls de gevolgtrekkingen van oogenschijnlijk nietige proeven. Zijn genie wist uit het geringste de gewichtigste besluiten te trekken. Getuige hiervan en niet minder van zijn stalen ijver, zijn jongste boek: *The formation of vegetable mould through the Action of Worms* (1881). Daarin worden proeven beschreven waarvan hij dertig jaren lang het geduld heeft gehad de gevolgen te bestudeeren. Er behoort veel toe in den tegenwoordigen tijd zóo kalm te kunnen afwachten.

Darwin heeft een voorbeeld gegeven van wat er op natuurhistorisch gebied nog te onderzoeken is. Terwijl tegenwoordig ieder zijn speciaal onderdeel heeft waarin hij onderzoekt, zien wij Darwin nog in den ruimsten zin zich op het geheele natuurhistorische gebied bewegen, en met reuzenkracht, niettegenstaande zijn geschokte gezondheid, het uitgebreide materiaal beheerschen en overzien. Darwin's grootste werken loopen over geologie (het ontstaan der koraalriffen, de vulcanische eilanden, geologie van Z.-Amerika), over zoologie (monografie der Cirripedia), over botanie (klimmende planten, bevruchting der Orchideën, insecten-etende planten), of over meer algemeen natuurhistorische voorwerpen (ontstaan der »soorten», veranderen van planten en dieren »under domestication», gemoedsuitdrukkingen bij menschen en dieren, afstamming van den mensch); buitendien schreef hij verscheidene artikelen in tijdschriften. Door Darwin hoofdzakelijk is de natuurlijke historie naar verklaring der ontdekte feiten gaan zoeken, door Darwin is zij eerst werkelijk eene wetenschap geworden. Dat Darwin's inzichten juist zijn, daarvan wordt men steeds meer overtuigd, hoe meer men onderzoekt; inderdaad een schoon bewijs voor hun deugdelijkheid. Dat er intusschen nog veel te onderzoeken overblijft, dat er nog veel is wat een betere verklaring behoeft, ook daarvan is men overtuigd.

Als mensch was Darwin voor hen, die het groote voorrecht hebben genoten met hem persoonlijk in aanraking te komen, een toonbeeld van welwillendheid en hulpvaardigheid. Begaafd met een ijzeren geheugen, tot zelfs voor kleinigheden, verriedt hij in het gesprek terstond zijn uitgebreide kennis. En toch luisterde hij altijd naar een ander in de hoop nog iets te kunnen leeren. »It always appeared as if he were the recipient and not the source of information.» Terecht vergeleek Huxley hem ook in dat opzicht met Socrates.